

Uttalelse til varsel om pålegg om habitattiltak til NTE fra NVE

Stjørdalselva i Meråker kommune i Trøndelag

NTE sin påstand i forbindelse med sluttrapport.

Når det gjelder tettheten av årsyngel og eldre laksunger i nedre og midtre del, er disse enten stabil eller økende etter regulering. I den øvre del av Stjørdalselva er det ingen endring av tettheten av årsyngel.

Riktig nok har tettheten av eldre ungfisk av laks blitt redusert i øvre del av Stjørdalselva, men NVE har ikke grunnlag for å påstå at reguleringen av vassdraget har hatt en negativ effekt på produksjonen av anadrom laksefisk, dvs. smoltproduksjonen.

SVEL sin påstand.

I sluttrapporten fig 4.3 kan vi slå fast at produksjonen av årsyngel i Meråker (sone 3) var på over 60 årsyngel pr. 100 m² før kraftutbygging. (1990-1994). I samme periode lå produksjonen av årsyngel på under 20 årsyngel pr. 100 m² i Hegra (sone 1)

I de 3 siste årene av undersøkelsesperioden er situasjonen altså motsatt, en betydelig produksjonssvikt i Meråker og tilsvarende positiv utvikling i Hegra. (fig. 4.3 i sluttrapporten).

Her snakker vi om årsyngel, yngel som enda ikke har hatt en vinter i elva. Vi vet at det er konstatert en overdødelighet på eldre laksunger, så situasjonen for smolt er sannsynligvis enda dårligere enn figuren viser.

Det er ikke den samme positive produksjonsøkningen i Flora (sone 2), det kan ha en sammenheng med store mengder bunnis på gyteområdene. Bunnisproblematikken har vi ikke i elva etter at Sona og Forra kommer inn med vatn som ikke er påvirket av kraftverksdrift. Skjultilgang og bunns substrat i Flora (sone 2) er gode og har ikke hatt den samme negative utvikling som i Meråker.

Øket produksjon av laksyngel i Hegra etter 2012 sammenfaller med strenge fiskeregler og kvoter. Vi innførte da gjenutsetting som forvaltnings grep. Og i 2012 stanset MD sjølaksefiske med kilenot i juni.

Dette er sannsynligvis de tiltak som har hatt størst betydning for den økende rekrutteringen i Stjørdalselva. Vi regner med at etter at Sona og Forra kommer inn upåvirket av kraftutbygging, blir resultatene i dette området å regne som et referanseområde. Her har vi normal temperatur, islagt elv på vinteren, og vi har tilnærmet naturlige flommer og isgang.

Utdrag fra rapporten:

Sammenligner vi gjennomsnittstetthetene i sone 3 for perioden 1990-1994 (før regulering) med perioden 2012-2016 (dvs. uten de ekstra stasjonene fra 2010-2016), er det en redusert tetthet av laksunger fra 39,6/100 m² til 28/100 m² (ca. 29 % reduksjon). Tilsvarende sammenligning av gjennomsnittstettheter før/etter i sone 2 viser en reduksjon på 21 %, mens i sone 1 og i Forra viser sammenligningen en økning i tetthetene på henholdsvis 70 % og 55 % (vedleggstabell 4.7). Totalt var økningen i tetthet i sone 1 på 19,5 ungfisk per 100 m², mens reduksjonen i sone 2 og 3 var på henholdsvis 5,4 og 11,7 ungfisk per 100 m², til sammen 17,1 ungfisk per 100 m².

Sammenligner vi gjennomsnittstetthetene før regulering (1990 -1994, 5 år) med tetthetene for hele undersøkelsesperioden etter regulering (1995-2016, 21 år), er reduksjonen etter regulering på 23 % i sone 3, 21 % i sone 2 og en økning på 58 % og 56 % i henholdsvis sone 1 og Forra (vedleggstabell 4.8).

Endringer etter kraftutbygging er ganske store. Den negative utviklingen i Meråker er tydelig og helt klart kraftverksrelatert. Det bør da ikke foreligge noen tvil om hjemmelsgrunnet for NVE til å komme med pålegg om fysiske habitattiltak i Meråker.

NTE viser til smoltestimaterne ved Sona bru som viser en økende smoltproduksjon i Meråker etter kraftutbyggingen. Smoltregistreringene ved Sona bru ble avsluttet tidlig i undersøkelsesperioden og det er ikke uvanlig at det blir en produksjonsøkning like etter kraftutbygging. Det er derimot siste del av undersøkelsene (2012-2016) som avdekker langtidseffekten av kraftutbygging og må legges til grunn når en skal fastslå eventuelle skadevirkninger.

Habitattiltak

Rapporten om grusuttak, som NTE referer til, er utarbeidet av NGU og datert 24.6.1989. Det er riktig som NTE påpeker at det er tatt ut til sammen 814 000 m³ grus i Stjørdalselva. Det øverste området hvor det er registrert uttak av grus er på Sørkil. Sørkil ligger nedenfor Sona bru. 33% av grusuttaket ble gjort mellom Sona bru og Hegra bru, resten ble tatt ut mellom utløpet og opp til Hegra bru. Ingen grusuttak ovenfor Sona bru.

Grusuttak i elva har ikke påvirket bunnforhold / senkning av elva og elvebunnen oppstrøms fjellterskler ovenfor det sted grusen ble tatt ut.

I nedre deler av vassdraget har vi mange elver og bekker som kommer inn med betydelige grusforekomster. I 2013 var det mye grus som hadde lagt seg opp og løftet elvebunnen i Sona. Det førte til at et boligfelt ble truet av flom. NVE gikk da inn med gravemaskiner og dumpere og flyttet flere tusen kubikk med grus ned til sideløp ved Einang (Kjøsnesbekken). Forra og Mølska bidrar også med store mengder grus til hovedelva.

Den samme grustilførselen til elva har vi ikke i Meråker da alle elver er regulert med kraftverksdammer. Manglende grustilførsel er en av årsakene til manglende skjultilgang i Meråker. Andre årsaker er neddemming av store områder og frigjøring av finmasser som transporteres med vatnet og tetter hulrom. Tunnelspyling etter tunnellsprengning ifm. kraftutbyggingen har også bidratt med store mengder finstoff som har gjort at elvebunnen i

Meråker har svært lite skjul. Og er dermed en av årsakene til registrert overdødelighet på eldre laksunger.

Grusuttak i nedre deler av elva kan ikke ha negative konsekvenser for situasjonen i Meråker.

Sluttrapporten viser at nettopp området i Hegra har hatt en betydelig produksjonsvekst i løpet av undersøkelsesperioden. Figur 4.3 i sluttrapporten.

Det omtalte jordraset som det henvises til fra NTE var alt vesentlig grusmasser som ble tilført elva, raset gikk bare noen meter fra et grustak. Etter raset og flommen fikk elva tilført nye grusmasser og elva fikk en naturlig opprensning av bunnforholdene. Dette er områder som ligger i sone 2 og har ingen påvirkning på tilstanden i Meråker.

Konklusjon:

Kraftverksdriften i Meråker har påført elva betydelige skader som gir NVE et klart hjemmelsgrunnlag til å pålegge NTE ansvaret for å utbedre skader og bedre forholdene for produksjon av fisk. Så lenge kraftverket er i drift må de negative konsekvensene overvåkes og kraftverksrelaterte begrensninger på fiskeproduksjonen kompenseres med habitattiltak.

Det er viktig at pålegget inneholder ekspropriasjonshjemmel for NTE for å sikre adkomst fram til elva der habitattiltakene skal gjennomføres, samt også tilgang til selve elvesenga for å utføre tiltakene i elva

Det er viktig at pålegget inneholder bestemmelser om å vedlikeholde habitattiltakene i elva, f.eks. hvert 5. år, for å sikre mot tilslamming og tilhørende redusert effekt av tiltakene over tid. Og så lenge kraftverkene er i drift.

Stjørdal 24. februar 2022

Stjørdalsvassdragets elveeierlag (SVEL)

Styret, v/ leder Gunnar D Fordal